

सर्वोच्चन्यायालये श्रवणार्थं
सूचीकृताः प्रकरणाः
महत्त्वपूर्णाः सूचनाश्च
अधुना 'व्हाट्सएप्' इत्यत्र

लोकसभानिर्वाचनस्य द्वितीयचरणस्य सज्जाः सम्पन्नाः
अद्य १२ राज्येषु एकस्मिन् केन्द्रशासितक्षेत्रे
च ८८ निर्वाचनक्षेत्रेषु मतदानं भविष्यति

अन्ताराष्ट्रीयम्

चीनदेशः सियाचिनसमीपे
मार्गं निर्माति, विवादः
वर्धयितुं शक्नोति

सर्वोच्चन्यायालये श्रवणार्थं सूचीकृताः प्रकरणाः महत्त्वपूर्णाः सूचनाश्च अधुना 'व्हाट्सएप्' इत्यत्र उपलभ्यन्ते। गुरुवासरे एतत् घोषयन् मुख्यन्यायाधीशः डी.वाई.चन्द्रचूडः अवदत् यत् एतस्याः लघुपरिकल्पनायाः महत् प्रभावः भविष्यति। सः अवदत् यत् ५ तमे वर्षे सर्वोच्चन्यायालयेन न्यायस्य सुलभतायै अन्यः उपक्रमः आरम्भः। एतेन देशस्य दूरस्थक्षेत्रेभ्यः जनाः अपि नागरिकविषयेभ्यः सम्बद्धानि सूचनानि सुलभतया प्राप्तुं शक्नुवन्ति। सः अवदत् यत् वयं अस्माकं सर्वाः सेवाः 'मेघराज क्लाउड २.०' (एतत् एनआईसी द्वारा निर्मितं क्लाउड इन्फ्रास्ट्रक्चरम् अस्ति।) इत्यत्र प्रवासं कुर्मः। अधुना सर्वे न्यायालयाः अन्तर्जालीयाः भविष्यन्ति। सॉलिसिटर जनरल तुषार मेहता अपि व्हाट्सएप् मार्गेण आवश्यकसूचनाः उपलब्धं कर्तुं सर्वोच्चन्यायालयस्य प्रयत्नं 'क्रान्तिकारी' इति उपक्रमः उक्तवान्। सः अवदत् यत् सर्वोच्चन्यायालये विगतवर्षे आशाजनकपरिष्कारस्य निरन्तरं प्रवाहः दृष्टः।

हिमसंस्कृतवार्ताः नरेशमलोटिया

लोकसभानिर्वाचनस्य द्वितीयचरणस्य सज्जा सम्पन्ना वर्तते। अस्मिन् चरणे १२ राज्येषु एकस्मिन् केन्द्रशासितक्षेत्रे जम्मू-कश्मीरे च ८८ संसदीय-आसनानां कृते मतदानं भविष्यति। केरलतः विंशतिः, कर्नाटकतः १४, राजस्थानतः १३, उत्तरप्रदेशात् महाराष्ट्रतः अष्टौ, मध्यप्रदेशात् षट्, असम-बिहारतः पञ्च, पश्चिमबङ्गतः छत्तीसगढतः च त्रयः, मणिपुरतः, त्रिपुरातः, जम्मू-कश्मीरतः च एक-एक आसनस्य उपरि मतदानं भविष्यति। मध्यप्रदेशस्य बैतूलसंसदीय-आसने बसपाप्रत्याशिनः मृत्योः कारणात् अधुना द्वितीयचरणस्य मतदानं तृतीयचरणे भविष्यति।

अस्मिन् चरणे आहत्य १२०२ अभ्यर्थिनः चुनाव-प्रक्रियायां मध्ये सन्ति, येषु बाह्यमणिपुर-लोकसभा-क्षेत्रस्य चत्वारः अभ्यर्थिनः सन्ति। मतदानं प्रातः ७ वादनतः सायं ६ वादनपर्यन्तं भविष्यति। ग्रीष्मऋतौ मतदातृणां सुविधायै बिहारस्य बाङ्गा, मधेपुरा, खगड़िया, मुंगेर च निर्वाचनक्षेत्रेषु अनेकेषु मतदानकेन्द्रेषु सायं ६ वादनपर्यन्तं मतदान-समयः विस्तारितः अस्ति। अस्मिन् चरणे प्रायशः ३४ लक्षं अष्टसहस्रं मतदातारः प्रथमवारं मतदानं करिष्यन्ति।

निर्वाचन-आयोगेन मतदानकेन्द्रेषु मतदातृणां सुविधायै समुचित-व्यवस्था कृता अस्ति।

सर्वेषु मतदानकेन्द्रेषु मतदातृणां सुविधायै समुचित-व्यवस्था कृता अस्ति। प्रत्येकस्मिन् मतदानकेन्द्रे जलं, शौचालयं, रैम्पं, चक्रचालकाः, विद्युत् इत्यादीनि मूलभूतसुविधाः प्रदत्ताः सन्ति। मतदानकर्मचारिणां सुरक्षाकर्मचारिणां च परिवहनार्थं त्रीणि हेलिकॉप्टर यानानि, चत्वारि विशेषरेलयानानि, प्रायः ८० सहस्राणि वाहनानि च नियोजितानि सन्ति। सर्वेषु मतदानकेन्द्रेषु सूक्ष्मपर्यवेक्षकाणां नियोजनेन सह ५० प्रतिशताधिकेषु मतदानकेन्द्रेषु जालप्रसारणं भविष्यति। निर्वाचन-आयोगेन जनाः स्वस्य मताधिकारस्य प्रयोगं कर्तुम् आग्रहं कृतवन्तः।

भाजपायाः वरिष्ठनेता नरेन्द्रमोदी, काङ्ग्रेसस्य नेता राहुलगान्धी-इत्येताभ्याम्
आचारसंहितायाः उल्लङ्घन-विषये निर्वाचन-आयोगेन गृहीतं संज्ञानम्

(हिमसंस्कृतवार्ताः- प्रवीणकुमारः)

भारतीयजनतापक्षस्य वरिष्ठनेता नरेन्द्रमोदी, काङ्ग्रेसनेता राहुलगान्धी इत्येताभ्यां कथितस्य आचारसंहितायाः उल्लङ्घनस्य विषये निर्वाचनआयोगेन संज्ञानं गृहीतम्। भारतीय-चुनाव-आयोगेन भाजपा अध्यक्ष जगत प्रकाश

नड्डाम्, काङ्ग्रेस अध्यक्ष मल्लिकार्जुनम् च पत्राणि प्रेषितानि यस्मिन् अस्य मासस्य २९ दिनाङ्के प्रातः ११ वादनपर्यन्तं तेषां उत्तरं याच्यते।

पत्रे ईसीआई इत्यनेन निर्देशः दत्तः यत् सर्वेषां मुख्याभियानकर्तारः राजनैतिकसञ्चारस्य उच्चस्तरं मानकं निर्धारयन्तु, आदर्शाचारसंहितायाः प्रावधानानाम् अनुसरणं कुर्वन्तु च। राजस्थानस्य बांसवाडायाम् भाजपा-वरिष्ठनेता नरेन्द्रमोदी-महोदयेन निर्वाचनप्रचारकाले दत्तस्य भाषणस्य विषये माकपा,कांग्रेसेन च आपत्तिः प्रकटितः। भाजपा दलेन निज आपत्त्याम् केरलस्य कोट्टायमनगरे काङ्ग्रेसनेता राहुलगान्धी इत्यनेन दत्तस्य निर्वाचनभाषणस्य विषये आक्षेपः कृतः अस्ति।

'लोनवर्गाट्ट अभियानेन
प्रभावितैः १८ नक्सलजनैः
कृतम् आत्मसमर्पणम्

दन्तेवाडा | छत्तीसगढस्य नक्सलप्रभावितदन्तेवाडाक्षेत्रे विभिन्नक्षेत्रेषु सक्रियाः १८ नक्सलीजनाः 'लोनवर्गाट्ट अभियानम्' इत्यस्य अन्तर्गतं पुलिसाधीक्षकस्य समक्षं आत्मसमर्पणं कृतवन्तः।

'विदेशेषु अटन्तः भारतीयाः
शीघ्रमेव आगमिष्यन्ति'

नई दिल्ली। रूसीसेनायां बन्धिताः १० भारतीयनागरिकाः स्वदेशं प्रत्यागताः, शेषजनानाम् मुक्त्यर्थं रूससर्वकारेण सहकार्यस्य आश्वासनं दत्तम्। तथैव इरान्-देशेन बन्धकरूपेण स्थापिते वाणिज्यिकजलपोते नियुक्ताः भारतीयाः चालकाः अपि शीघ्रमेव स्वदेशं प्रत्यागन्तुं शक्नुवन्ति। विदेशमन्त्रालयस्य प्रवक्ता रणधीरजयसवालः

अत्र नियमितरूपेण एतां सूचनां दत्तवान्। राष्ट्रियसुरक्षापरामर्शकस्य अजीतडोवलस्य रूसदेशयात्रायाः, रूसीसेनायाम् बन्धितानां भारतीयानां मुक्तिः, तान् स्वदेशं प्रत्यागन्तुं च सम्बद्धस्य प्रश्नस्य उत्तरे जयसवालः अवदत् यत्, "अस्माकं राष्ट्रियसुरक्षापरामर्शकः -ranking officials responsible for security matters इत्यस्याम् १२ तमायाम् उच्च-अन्तर्राष्ट्रीयसभायां भागं गृह्णाति यः वार्तार्थं सेण्ट पीटर्सबर्ग-नगरे अस्ति

सुभाषितम्

बलं विद्या च विप्राणां राज्ञां सैन्यं बलं तथा। बलं वित्तं च वैश्यानां शूद्राणां च कनिष्ठिका। (चाणक्य नीति - २/१६)
भावार्थः- ब्राह्मणों का बल विद्या है, राजा का बल सेना है, वैश्यों का बल धन है और शूद्रों का बल सेवा है।

हिमसंस्कृतवार्ताः, अमितशर्मा

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

निर्दलीयविधायकान् निष्कासयितुं हिमाचल-विधानसभा सचिवालये याचिका प्रवेशिता

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। त्रयाणां स्वतन्त्रविधायकानां निष्कासनस्य आग्रहं कृत्वा मन्त्रिमण्डलमन्त्री जगतसिंहनेगी विधानसभासचिवालये याचिकां प्रवेशितवान्। नेगी विधानसभाध्यक्षस्य कुलदीपसिंहपठानिया इत्यस्य समक्षं याचिकाम् प्रदत्तवान्, यत्र निर्दलीयानां विरुद्धं पलायनविरोधी विधानस्य अन्तर्गतं कार्यविधिः याचिका कृता अस्ति। गुरुवासरे शिमलानगरस्य राजीवभवने आयोजिते पत्रकारसम्मेलने राजस्वोद्योगमन्त्री उक्तवान् यत् त्यागपत्रस्य

स्वीकारात् पूर्वं निर्दलीयाः कस्मिन् अपि राजनैतिकदले सम्मेलितुं न शक्नुवन्ति। त्रयोऽपि भाजपायाः महति प्रभावे वर्तन्ते। अस्य प्रभावस्य कारणात् सः त्यागपत्रं दत्तवान् अस्ति। तस्य त्यागपत्रं अद्यापि विधानसभाध्यक्षस्य पार्श्वे लम्बितम् अस्ति। विधानसभायाः अध्यक्षस्य अधिकारः अस्ति यत् सः कस्यचित् त्यागपत्रस्य सम्यक् अन्वेषणं करोति भवेत् तत् स्वेच्छया दत्तं वा बाध्यतायां वा। तस्य त्यागपत्रस्य स्वीकारस्य अथवा अस्वीकारस्य पूर्णः अधिकारः अपि अस्ति। केन्द्रे भाजपासर्वकारेण यथा निर्पक्षेभ्यः सुरक्षा प्रदत्ता, तथैव तेषु किञ्चित् प्रभावः अस्ति इत्यपि स्पष्टम्। एतद् प्रथमं प्रकरणं यत्र निर्दलीयैः विधायकैः त्यागपत्रं प्रदत्तम्, तस्य स्वीकारार्थम् उच्चन्यायालयस्य समीपं गच्छन्ति च। भाजपा राज्ये लोकतन्त्रं हतवती। काङ्ग्रेसस्य षट् विद्रोहीनेतारः अधुना कलङ्किताः इति नाम्ना प्रसिद्धाः भविष्यन्ति।

विधायकः हरीश जनार्थ उच्चन्यायालये याचिका प्रदाय स्वपक्षं प्रस्तुतवान्

पत्रकारसम्मेलने शिमलानगरस्य विधायकः हरीश जनार्थ अवदत् यत् सः राज्य उच्चन्यायालये याचिकाम् प्रवेशितवान्, यस्मिन् सः निर्दलीयानां याचिकायाः विषये किमपि निर्णयं दातुं पूर्वं तेषां श्रवणं कर्तुं आग्रहं कृतवान्। निर्दलीयैः यस्मिन् प्रभावे त्यागपत्रं दत्तम् तस्य पूर्णतथ्यैः सह न्यायालयस्य समक्षं प्रस्तुतं कर्तव्यम्। जनार्थ अवदत् यत् भाजपा सुनियोजितरणनीत्याः भागरूपेण राज्यस्य काङ्ग्रेससर्वकारं अस्थिरं कर्तुं प्रयतते। राज्ये जनमतस्य अपमानं कृत्वा लोकतन्त्रस्य वधार्थं भाजपाया यः प्रयासः कृतः सः निन्दनीयः अस्ति।

आरोपप्रत्यारोपः- जयरामः अज्ञानिनः मूढस्य च प्रत्याशिनः प्रचारार्थं व्यग्रः- जगतसिंहनेगी

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। राजस्व-उद्योगमन्त्री जगतसिंहनेगी-पक्षस्य नेता जयरामठाकुरस्य स्थितिः क्षीणतां प्राप्तवती इति उक्तवान्। विपक्षनेता एकस्य अज्ञानिनः मूढस्य च प्रत्याशिनः प्रचारार्थं व्यग्रः अस्ति। गुरुवासरे राज्यस्य काङ्ग्रेस-मुख्यालयस्य राजीवभवने शिमलानगरे पत्रकारसम्मेलने सः अवदत् यत् भाजपादलेन एतादृशः प्रत्याशी स्थापितः यः २०१४ तमे वर्षे देशः स्वातन्त्र्यं प्राप्तवान् इति वक्तव्यं ददाति। एतादृशानां कथनानां बालकानां

प्रान्तीयसर्वकारेषु भाजपानेतारः अपि जिन्नया सह आसन्। नेगी इत्यनेन प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदिनः, भाजपानेतृणामुपरि च आरोपः कृतः यत् इदानीं असत्यस्य कोषः क्षीणः जातः इति कारणेन धर्मस्य राजनीतिं कुर्वन्ति इति। काङ्ग्रेसस्य षट् न्यायैः २५ प्रतिज्ञाभिः च भाजपा निरुत्साहितः इति उक्तवान्। काङ्ग्रेसघोषणापत्रस्य कारणेन भाजपा आतङ्किता अस्ति। देशे जनभूमिः सर्वकारः ग्रहीष्यति, इति काङ्ग्रेसः कदापि न अवदत्। सः अवदत् यत् काङ्ग्रेसेन भूमिहीनानां कृते भूमिप्रदानस्य प्रतिज्ञा सर्वकारीयभूमिः एव। देशे भूमिसील-अधिनियमः अस्ति। अस्य आधारेण यदि कस्यचित् निर्धारितसीमातः अधिका भूमिः अस्ति तर्हि सर्वकारः तत् अधिगच्छति। नेगी इत्यनेन उक्तं यत् भाजपा विषयेषु न वदति।

JEE Main Result : जेईई-मुख्यपरीक्षायाः परिणामे अमृतकौशलः हिमाचले शीर्षे स्थाने

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। जेईई-मुख्यपरीक्षा-2024 इत्यस्मिन् 56 छात्राः 100 प्रतिशतं प्राप्तवन्तः। यत्र अमृतकौशलः हिमाचलप्रदेशे शीर्षे स्थाने अभवत्। अमृतः शिमलानगरस्य निवासी अस्ति। तस्य पिता डॉ. अङ्कुरः, डॉ. सोनिया च निजीचिकित्सालयं चालयन्ति। अमृत कौशलः प्रतिदिनं षड्-सप्तहोराः यावत् पठति। अध्ययनस्य अवसादं न्यूनीकरोति। अमृतः कम्प्यूटर-इञ्जिनियर इति भवितुम् इच्छति। न्यू शिमलानगरस्य निवासी अमृतः दशमवर्गस्य कृते सेण्ट् एडवर्डस् विद्यालयात्, १२ कक्षायाः कृते जेसीबी-न्यूशिमलातः, जेईई मुख्यपरीक्षायाः कृते एस्पायर् अकादमीतः च प्रशिक्षणं गृहीतवान्। अमृतः अवदत् यत् बाल्यकालात् एव तस्य गणितस्य विषये अधिका रुचिः अस्ति। सामाजिकमाध्यमानां वर्धमानस्य उपयोगस्य विषये अमृतः अवदत् यत् तस्य अतिप्रयोगः हानिकारकः भवितुम् अर्हति। सामाजिकमाध्यमानां व्याप्तिः निरन्तरं वर्धमाना अस्ति। आवश्यकतानुसारं तस्य उपयोगं कुर्वन्तु। अध्ययनेन सह अमृतः उत्तमः टेबलटेनिसक्रीडकः अपि अस्ति। अमृतः अवदत् यत् सः अध्ययनस्य अवसादं न्यूनीकरोति, यदि कदापि अवसादः भवति

तर्हि सः टेबलटेनिस् क्रीडन् अवसादं निवारयति। सः राज्यस्तरीय टेबलटेनिस् स्पर्धाम् अपि क्रीडितः अस्ति। सः अवदत् यत् अग्रजा अपि सङ्गणक-अभियन्ता इति अस्ति। अमृतः स्वस्य सफलतायाः श्रेयः स्वपरिवारस्य सदस्येभ्यः, अकादम्याः शिक्षकेभ्यः च दत्तवान्। अमृतस्य पिता डॉ. अङ्कुर कौशलः अवदत् यत् तस्य पुत्रस्य बाल्यकालात् एव अध्ययनस्य रुचिः अस्ति। अमृतस्य पिता माता च डॉ. सोनिया कौशलं निजीचिकित्सालयं चालयन्ति। युनां कृते सन्देशं दत्त्वा अमृतः अवदत् यत् आगामिनि लोकसभानिर्वाचने उत्साहेन मतदानं कर्तव्यं, स्वस्य प्रियं प्रत्याशीं विजयी करणीयम् इति।

दैनिकवेतनप्राप्तस्य पुत्रौ प्रशिक्षणं विना जेईई-मुख्यपरीक्षा-2024 उत्तीर्णवन्तौ
तत्रैव चम्बाजनपदे दैनिकवेतनश्रमिकरूपेण कार्यं कृत्वा स्वपरिवारस्य पोषणं कुर्वतः सूरजप्रकाशस्य पुत्राः जेईई-मुख्यपरीक्षा-2024 परीक्षायां उत्तीर्णौ स्तः। गौरव-सौरभयोः सफलतायाः अनन्तरं गृहे अभिनन्दनकर्तृणा जनानां आगमनं सतत् अस्ति। महती वार्ता अस्ति यत् उभौ भ्रातरौ प्रशिक्षणं मार्गदर्शनं च विना एतत् परिणामं प्राप्तवन्तौ। एतस्य श्रेयः उभौ माता सीमादेवी, पितरं सूरजप्रकाशं, शिक्षकान् च दत्तवन्तौ। उभौ सुभाषचन्द्रबोसस्मारक-राजकीयवरिष्ठमाध्यमिकविद्यालयस्य डलहौजी-इत्यस्य छात्रौ स्तः, धूडासपडग्रामस्य निवासिनौ च। पिता नित्यवेतनश्रमिकत्वेन कार्यं कृत्वा कृषिं च कृत्वा परिवारं चालयति। अधुना उभौ भ्रातरौ JEE Advanced परीक्षायाः सज्जतां आरब्धवन्तौ। जेईई मुख्यपरीक्षायां गौरवः ८५.६१ प्रतिशतं सौरभः ८९.०८ प्रतिशतं च प्राप्य विद्यालये गौरवम् आनयत्।

शाहपुरस्य रजतस्य सफलतां दृष्ट्वा मुख्यमन्त्री सुखुः - आनन्दितः

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। हिमाचलप्रदेशस्य मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः देशस्य बहुसम्मनितसंयुक्तरक्षासेवापरीक्षायां (सीडीएस)

प्रथमस्थानं प्राप्तुं शाहपुरनिवासी रजतकुमारं हृदयेन अभिनन्दितवान्। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः गुरुवासरे सामाजिकमाध्यमेषु उक्तवान् यत् रजतेन सम्पूर्णं हिमाचलप्रदेशं गौरवपूर्णं कृतम्। प्रतिभाशालिनः युवारजतस्य एतस्याः उपलब्ध्याः विषये प्रत्येकः हिमाचलप्रदेशवासी गर्वम् अनुभवति। अस्य अभिलेखस्य निर्माणार्थं तस्मै हार्दिकं अभिनन्दनम्। राज्यसर्वकारस्य पक्षतः रजतस्य सुवर्णभविष्यस्य शुभकामना रजतकुमारेण सम्पूर्णे भारते सीडीएस परीक्षायां प्रथमस्थानं प्राप्य राज्याय गौरवम् आनयत्। रजतः अस्याः परीक्षायां विना किमपि प्रशिक्षणं उत्तीर्णः अस्ति। गतवर्षे रजतः शासकीयमहाविद्यालये शाहपुरे बीए परीक्षायां ८२ प्रतिशतं अंकं प्राप्य प्रथमस्थानं प्राप्तवान्, तदनन्तरं सः छात्रवृत्तिम् अवाप्तवान्।

मुकेश-अग्रिहोत्री उक्तवान्, न अहं निर्वाचनं प्रतिस्पर्धयामि, न मम पुत्री

हमीरपुर-संसदीयक्षेत्रात् काङ्ग्रेस-प्रत्याशिनः कृते सर्वेक्षणे तस्य नाम शीर्षस्थाने आगत्य उपमुख्यमन्त्री मुकेश-अग्रिहोत्री स्वस्य मौनं भङ्गं कृतवान्। मुकेश अग्रिहोत्री सर्वेषाम् अनुमानानाम् अन्त्यं कृत्वा अवदत् यत् न सः

कमपि निर्वाचनं प्रतिस्पर्धयति, न च तस्य पुत्री आस्था अग्रिहोत्री कस्मिन् अपि निर्वाचने प्रतिस्पर्धयिष्यति। मुकेश अग्रिहोत्री इत्यनेन उक्तं यत्, न कोऽपि तं निर्वाचनं कर्तुं बाध्यं कर्तुं शक्नोति। अहं स्वेच्छया राजनीतिं करोमि। न च अहं युध्यमानोऽस्मि, न च आस्था युध्यति। न वयं लोकसभां न विधानसभां प्रतिस्पर्धयामः। एषः अस्माकं पारिवारिकः निर्णयः अस्ति।

बुधस्य भौतिकस्वरूपम्

भारतीयज्योतिषशास्त्रानुसारं चन्द्रात्मजोऽयं बुधः पञ्चताराग्रहेषुवन्यतमो किञ्च भूकेन्द्रिकगणनायां भूमेरुपरि तृतीयकक्षायां स्वस्थितिं वशाद् वृत्ताकारमयपथे भ्रमति। सूर्यसिद्धान्तानुसारं विधेः सकाशात् पञ्चभूतानामुत्पत्तेः पश्चात् पृथ्वीतत्त्वतः बुधस्योत्पत्तिर्जाता। ब्रह्माण्डपुराणे वेदशास्त्रस्य विज्ञं बुधमित्युक्तम्। यथा हि- “नारायणं बुधं प्राहुर्वेदज्ञानाविदो बुधः” अयं स्वकक्षायां क्रान्तिवृत्तात् ६० ° परमशरान्तरं यावत् स्व मध्यमगत्या ५९ °। १८ भ्रमन् युगे एकस्मिन् सूर्यतुल्यैव ४३,२००.००००० भगणाः, १७९३६९९८९८४ शीघ्रोच्चभगणाः कल्पे ३३२ मन्दोच्चभगणाश्च प्रपूरयति। बुधस्य कक्षा भूसकाशात् १६४९४५ योजनं दूरे स्थितोऽस्ति। एकस्मिन् युगेऽस्य ५२१ पातभगणाः विद्यन्ते। अस्य कक्षा प्रमाणं रविशुक्रवदेव ४३३१५००

योजनपरिमितं वर्तते। सूर्यसिद्धान्तदिशाऽस्या बिम्बप्रमाणं चन्द्रकक्षापरिणतं ४५ योजनं ३ कलात्मकञ्चाऽस्ति। ग्रहस्पष्टसाधनक्रमेऽस्मिन्नपि क्रमशः मन्दशीघ्रफलयोः संस्कारः क्रियते। ययोरानयनार्थं मन्दपरिध्यंशाः ३८ शीघ्रपरिध्यंशाः १३२ पठिताः सन्ति। अयं सूर्यं परितः ८८ दिनेषु करोति।

अयं बुधः सूर्यस्य समीपवर्ती ग्रहोऽस्ति, तथा चान्येषां ग्रहाणामपेक्षया सूर्यतापेनाधिकतरः प्रभावितोऽस्ति। सूर्यस्यासन्नवर्तिनौ ग्रहौ बुधशुक्रौ सदैव हि सूर्यस्यानुचरौ इव अग्रतः पृष्ठतश्च गच्छन्तौ सूर्यसान्निध्यादाकाशे प्रातः सांयकालयोरासन्न एव प्रागाकाशे सूर्योदयकालतः पूर्वं पश्चात् च सूर्यास्तानन्तरं दृश्येते।

बुधस्य भौतिकस्वरूपम्

- १) सूर्यद्वैर्घ्यमानम्- ५७९०९१०० किलोमीटरमितानि
- २) व्यासमानम्- ४८७८ किलोमीटरमितानि
- ३) अक्षरपरिभ्रमणकालमानम्- ५८.६ दिनानि
- ४) सूर्यं परितः परिक्रमणकालमानम्- ८८ दिनानि
- ५) द्रव्यमानम्- ०.०५५ (पृथ्वियाः सापेक्षम्)
- ६) कक्षीययोत्केन्द्रता- ०.२०६ अंशात्मकम्
- ७) कक्षीयगतिमानम्- ४७.८ (कि.मी./सेकेण्ड)
- ८) पलायनगतिमानम्- ४.२ (कि.मी./सेकेण्ड)
- ९) गुरुत्वाकर्षणम्- ०.३८ (पृथिवी-१)
- १०) घनत्वम् - ०.९८ (पृथिवी-१)
- ११) पृष्ठीयतापमानम्- ४०० सेंटीग्रेटमितम्
- १२) उपग्रहाणां संख्या- ० शून्यम्

आत्मोन्नत्याः कृते परोपकारः

मनुष्यः लघुतः महान् दुर्लभतः महान् भवितुम् अर्हति यदा तस्य दानभावना निरन्तरं विस्तारं प्राप्नोति। भारतीयसंस्कृतेः विशेषः अभवत् यत् सर्वजीवानां कल्याणं मानवजीवनस्य लक्ष्यं मन्यते - यथा यथा उदारता वर्धते तथा तथा अधिकं सुखं लभते -

सर्वे भवन्तु सुखिनः, सर्वे सन्तु निरमयः।
सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चिद् दुःखभागभवेत्।

गोस्वामीवर्य इत्यनेन साधुनां लक्षणमिदं कल्याणभावना वर्णिता- “कृतज्ञता प्रतिज्ञा, मनः, शरीरम्। साधुः सहजता अनुभवति स्म” इति। आत्मनः कृते जीवति स पशुः, आत्मनः कृते अपि जीवति यः मनुष्यः अस्ति। “स्वतः चरितुं पशुप्रवृत्तिः एव। सः पुरुषस्य कृते मृतः” इति। परेषां कृते च जीवति स महात्मा। परोपकारिणः शाश्वतकीर्तिं धारयन्ति, तेषां गौरवः प्रतियुगे वर्धते।

जयन्ति ते महाभागः लोकसेवा परायणः।
जरामृत्यु नास्ति, येषां कीर्तितनोः क्वाचित्।

मानवजीवनं क्षणिकं किन्तु दानद्वारा अमृतत्वं प्राप्नोति। “मर्त्योऽसि वा न वा इति चिन्तय, मृत्युतः कदापि भयं मा कुरु।” म्रियतु, परन्तु एतादृशरीत्या म्रियतु यत् सर्वे स्मरन्ते। सर्वभूता हिते रतः भारतीय संस्कृति- “वसुधैव कुटुम्बकम्” “आत्मवत् सर्वभूतेषु” तथा “सर्वजनसुखाय, सर्वजनहिताय” इति सन्देशं ददाति। अद्यत्वे एषा भावना आवश्यकी। यां स्वीकृत्य वयं दानस्य समीपं गन्तुं शक्नुमः। कस्यचित् समाजस्य देशस्य च सुखं वर्धयितुं परोपकारः एव एकमात्रः उपायः अस्ति। “कृतज्ञः सज्जनः कदापि न म्रियते।” यावत् चन्द्रसूर्यौ स्तः तावत् तेषां कीर्तिपुष्पसुगन्धं प्रसरति एव” सुधा साठ्ये मुंबई। sudha_sathaye@yahoo.com

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम् - ४०

अर्जुनः - भगवन् ! त्वत्प्रसादात् यदि मनुष्याः मायां तरन्ति, तर्हि पुनः कस्मात् निमित्तात् सर्वे तव शरणं न आगच्छेयुः ?
श्रीकृष्णः - अर्जुन ! ये आसुरस्वभावम् आश्रिताः सन्ति, ते मायया पिहितज्ञानाः हि स्युः इति अवगच्छ । एतादृशाः दुष्कृतिनः, नराधमाः, अन्यदेवप्रियाः, मूढाः च मम शरणं नायान्ति ।
अर्जुनः - तर्हि भवन्तं प्रपन्नाः के सन्ति ?
श्रीकृष्णः - हे भरतश्रेष्ठ ! मां प्रपन्नाः चतुर्विधाः सुकृतिनः भक्ताः सन्ति लोके । यथा - अर्थार्थी, आर्तः, जिज्ञासुः, ज्ञानी च इत्येते मां भजन्ति अर्थात् मां प्रपन्नाः सन्ति ।
अर्जुनः - भगवन् ! चतुर्णाम् एतेषां श्रेष्ठः कः ?
श्रीकृष्णः - एतेषु चतुर्विधेष्वपि भक्तेषु तु अनन्यभक्तिमान्, प्रेमयुक्तः, ज्ञानी हि श्रेष्ठः। यतोहि सः प्रेमी निरन्तरं मयि एव संलग्नः तिष्ठति । अत एव अहं तस्य अतिप्रियः अस्मि, सः च मम अतिप्रियः वर्तते ।
अर्जुनः - अन्ये भक्ताः श्रेष्ठाः न सन्ति किम् ?
श्रीकृष्णः - महद्दृष्ट्या ते सर्वेऽपि श्रेष्ठाः, उदाराः च सन्ति, अर्जुन !
अर्जुनः - प्रेमिभक्तस्य वैशिष्ट्यं किं भगवन् ?
श्रीकृष्णः - प्रेमिभक्तः तु ममैव आत्मा वर्तते इति मे मतम् । यतोहि सः मामेव अनुत्तमां गतिं मत्वा सततं, सर्वथा च मध्येव अवस्थितः भवति । तात्पर्यं यत् अन्यविधानां भक्तानां मनसि अर्थलाभः, तत्त्वज्ञानप्राप्तिः, सङ्कटादीनां दूरीकरणम् इत्यादिविधा इच्छा भवति । परन्तु ज्ञानिभक्तस्य मनसि न काचिदपि इच्छा अवशिष्यते ।
अर्जुनः - भगवन् ! ज्ञानिभक्तस्य एतावान् महिमा कथं जातः ?
श्रीकृष्णः - अर्जुन ! बहूनां जन्मनाम् अन्ते मनुष्यजन्मनि अस्मिन्, मदीयं शरणं प्रति आगत्य 'वासुदेवः सर्वम्' इति स्पष्टं ज्ञातवान् महात्मा संसारेऽस्मिन् अत्यन्तं दुर्लभः उच्यते । अतः पार्थ ! त्वमपि एतादृशः महात्मा भव इति । (गीता - ७/१५-१९)

(अनुवर्तिष्यते) -- नारदोपाध्यायः ।

पहाड़ी गल्ला हिमसंस्कृतवार्ता:

सर्बिं कमाण्णा खेतां

किता ते मिलणा आटा
जे खेतें छल्लियां कणक नी बाहंगे
जे करसाण छड़ी देओ करसाणी
तां दसो सब क्या खाहगे

करसाणा गे तां हुंदा नाज पेडए भरि
तालूं जे जरूरत पई प्याहंगा कर्न खाहंगा
पर सैजे लफ्राफ्रियां च ई ल्यौन्दे रोज
सै माहणु किता जो जाहंगा

डोहरू थोड़े पावें ज़्यादा ए
अपणेयां डोहरूआं च थोड़ा थोड़ा कमाओ
बजुरगें बड़िया मेहनती ने वाड़िरे
इन्हांजो खिल्ला नी पाओ

मोटा नाज पहले बौहत थे बाहन्दे
मण्डला री रोटियां रोज थे बणान्दे
बेरड़े री बणिरी पणचोकी रोटि
सारा टब्बर स्वादा ने थे खांदे

फ्री री चाहन्दे हुण ख्यो कोई नी लांदा
डोहरू पाए उज्जड कोई नी कमाण्णा चाहन्दा
जे आया कोरोना तां सर्बिं कमाण्णा खेतें
मिलणा तिसजो सब कुछ सै जे खेतां बाहंगा

रवींद्र कुमार शर्मा,
घुमारवीं
जिला बिलासपुर
हि प्र

पटना जंक्शन इत्यस्य समीपे बहुमहलभवनस्य समीपे विशालः अग्निः

प्रज्वलितः, येन अराजकता उत्पन्ना।
हिमसंस्कृतवार्ता:- कुणाल कौशिकः, मोतिहारी। राजधान्यां वर्धमानस्य तापमानस्य मध्ये अग्निप्रकोपाः निरन्तरं वर्धन्ते। एतादृशे एकस्मिन् प्रकरणे गुरुवासरे पटनाजंक्शन-नगरस्य समीपे एकस्मिन् भवने महती अग्निः प्रज्वलितः। कोतवालीपुलिसस्थानक्षेत्रे घटिते अस्मिन् प्रसङ्गे एकस्याः महिलायाः अग्निना प्रज्वलनस्य वार्ता अस्ति। अग्निः किञ्चित्कालान्तरे एव महत् रूपं गृहीतवान्। अग्निज्वालानाम् उदयमानं दृष्ट्वा जनानां मध्ये आतङ्कः अभवत्। ज्वलन्तभवने केचन जनाः अवरुद्धा इति अपि भयम् अस्ति। सूचना प्राप्तमात्रेण स्थानीयपुलिसस्थानस्य पुलिस, अग्निशामकविभागस्य कर्मचारिणः आगताः। अग्निनियन्त्रणार्थं प्रयत्नाः प्रचलन्ति। भवद्भ्यः वदामः यत् पटनाजंक्शन- समीपस्थः क्षेत्रः अतीव जनसङ्ख्यायुक्तः क्षेत्रः अस्ति।